

Sociálna prevencia ako nástroj na elimináciu sociálno-patologických javov

Social Prevention as a Tool for Eliminating Socio-pathological Phenomena

Eva Dirgová

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.o. Bratislava

Ústav bl.Z.G.Mallu Košice

Recenzent/Review: doc. PhDr. Ing. Lýdia Lešková, PhD.

Mgr. Klára Parišáková

Submitted/Odoslané: 25. 10. 2023

Accepted/Prijaté: 13. 11. 2023

Abstrakt: Pod pojmom sociálna patológia chápeme javy vznikajúce alebo zachovávajúce sa

v spoločnosti v dôsledku neuspokojivého alebo nedostatočne efektívneho pôsobenia opatrení, predmetom ktorých je cieľavedomé a v danom období požadované formovanie spoločnosti. Sociálna prevencia je jednou z najdôležitejších činností v oblasti sociálnej práce, má veľký význam nielen pre klientov, ale aj pre samotného sociálneho pracovníka. Prevencia vo vzťahu k sociálnej práci je súborom opatrení na predchádzanie sociálnemu zlyhaniu, ktoré ohrozuje základné hodnoty spoločnosti. K negatívnym sociálnym javom zaraďujeme tiež nezamestnanosť, najmä dlhodobú a nezamestnanosť rizikových skupín obyvateľstva s nízkym stupňom vzdelania a nedostatočnými pracovnými návykmi. Cieľom príspevku je

popis teoretických východísk problematiky sociálnej prevencie sociálno-patologických javov

s akcentom na nezamestnanosť.

Kľúčové slová: sociálna patológia, sociálna prevencia, sociálna práca, nezamestnanosť.

Abstract: By the term social pathology we understand phenomena arising or persisting in society as a result of the unsatisfactory or insufficiently effective action of treatments, the object of which is the purposeful and at the time required formation of society. Social prevention is one of the most important activities in the field of social work; it is of great importance not only for clients, but also for the social worker himself or herself. Prevention in relation to social work is a set of treatments that prevent social failure that threatens the basic values of society. Among the negative

social phenomena we also include unemployment, especially long-term unemployment and unemployment among risk groups of the population with a low level of education and insufficient work habits. The aim of the report is to describe the theoretical resources of the issue of social prevention of socio-pathological phenomena with an emphasis on unemployment.

Key words: Social pathology. Social prevention. Social work. Unemployment.

Úvod

Každý z nás je súčasťou spoločnosti, jedným z jej sociálnych elementov. Societa predstavuje organizmus, kde sa každý jednotlivec usiluje akceptovať stanovené sociálne normy a hodnoty.

Ak však niekto nie je ochotný akceptovať spoločnosťou uznávané normy, odchyľuje sa od štandardizovaného konania a vtedy hovoríme o patologickom správaní.

Sociologická teória konfliktu tvrdí, že koexistencia jednotlivcov v spoločnosti je založená na konfliktoch, keďže vždy je časť jednotlivcov nespokojná so situáciou, v ktorej sa

nachádza. Spoločenský život generuje rôznosť záujmov, spoločnosť je vnútrne diferencovaná. Predsavitel'om teórie konfliktu v sociológii je R. Dahrendorf .

Sociológ E. Durkheim považoval sociálnu patológiu za vedu o chorobách a nepriaznivých skutočnostiach, činnoch a správaní, ktoré sa odchyľujú od stanovených noriem, ale súčasne sú organickou súčasťou, komponentom života sociálnych celkov (Tokárová, 2003).

Pod pojmom sociálna patológia chápeme javy vznikajúce alebo zachovávané sa v spoločnosti v dôsledku neuspokojivého alebo nedostatočne efektívneho pôsobenia opatrení, predmetom ktorých je cieľavedomé a v danom období požadované formovanie spoločnosti.

Sociálna patológia predstavuje:

- súbor javov v spoločnosti, ktoré vykazujú znaky deviácie (odchýlky od normy) a zároveň sú spoločensky nežiaduce,
- subodbr viacerých vedných disciplín (sociológie, sociálnej práce, sociálnej pedagogiky), ktorého predmetom skúmania sú deviantné, spoločensky škodlivé javy v spoločnosti (Mátel, 2011)

Sociálna patológia verzus sociálna prevencia

Najúspešnejšou metódou v boji proti sociálno patologickým javom je prevencia (Tokárová, 2003) .

Medzi sociálno patologické javy patria: kriminalita, záškoláctvo, šikanovanie, násilie v rodinách, syndróm CAN, rôzne závislosti, chudoba a sociálna exklúzia, atď. Sociálno patologické javy sú podmienené normami účinnými v konkrétnej dobe. Medzi hlavné príčiny vzniku sociálno-patologických javov zaraďujeme negatívne javy v rodine

a v školách a tiež neprimeraný spôsob využívania voľného času (Hetteš, 2015).

Podľa Mátela (2011) každé ľudské spoločenstvo je založené na určitom normatívnom poriadku.. Norma úzko súvisí s normalitou a Matoušek (2005) výstižne definuje normalitu ako stav v súlade s normami, ktoré platia v určitej dobe, v určitej spoločnosti a v určitej kultúre. Podľa Strieženca (2000) je pojem norma definovaný ako súhrn pravidiel, zásad záväzný pre určitú oblasť ľudskej činnosti. Norma je tak určité pravidlo konania ľudí, ktoré má záväzný charakter .Sociálne správanie so zreľom k sociálnym normám podľa Ondrejoviča (2000):

- a) *konformné správanie*, ktoré je v zhode so spoločenskými normami,
- b) *nonkonformné správanie*, ktoré je odlišné, ale v spoločnosti ešte tolerované,
- c) *deviantné správanie*, ktoré už viditeľne vybočuje od normality a delíme ho na: disociálne, asociálne a antisociálne, delikventné, kriminálne.

Podstatný je aj intelekt, pamäť a myslenie, ktoré zaisťujú porozumenie dôležitosti protispoločenského konania. Pri hodnotení osobnosti berieme do úvahy temperament, charakter, ale aj motivačné faktory (Dirgová, 2009).

Sociálna prevencia je jednou z najdôležitejších činností v oblasti sociálnej práce, má veľký význam nielen pre klientov, ale aj pre samotného sociálneho pracovníka. Pojem „prevencia“ v sociálnej práci definuje:

- a) činnosti na zabránenie vzniku problému,
- b) činnosti na predchádzanie opätovného návratu k problému,
- c) činnosti na zmiernenie dopadov nevhodného správania (Levická, 2005)

Zámerom sociálnej prevencie sú poradenská, výchovná a resocilizačná činnosť pre jednotlivcov, aj skupiny (Oláh, Schavel, 2008)

Úrovne prevencie

Primárna prevencia, ktorá sa realizuje ešte pred vznikom problému. Podstatou je podnietiť človeka, aby prispôbil svoje konanie k hodnotám, ktoré sú prijateľné pre väčšinu.

Sekundárna prevencia, kedy sa zisťujú problémy jednotlivcov alebo skupín, jej úlohou je zamedziť, aby dochádzalo k vzniku a prehĺbovaniu nežiaducich javov.

Terciárna prevencia predstavuje intervenciu do problémového konania.

Zameriava sa na ľudí s pomenovanými problémami, ktorí ohrozujú nielen seba, ale sú hrozbou pre svoju rodinu a okolie. Navrátenie a začlenenie do normálneho života je jej hlavným cieľom (Schavel, Oláh, 2008).

Formy sociálnej prevencie sú:

- vyhľadávacia činnosť
- nápravná činnosť
- rehabilitačná činnosť
- resocializačná činnosť
- organizovanie výchovno – rekreačných táborov (Schavel, 2010)

Nezamestnanosť ako negatívny sociálny jav

Nezamestnanosť je vážnym sociálnym a ekonomickým javom, ktorý sa negatívne dotýka rôznych oblastí života človeka a vedie k zníženiu jeho kvality. Nezamestnanosť má negatívne dôsledky nielen ekonomické, ale tiež sociálne, psychické aj zdravotné. Tieto sa prejavujú nielen v znížení životnej úrovne, ale aj v raste napätia v rodine i v ostatných

interpersonálnych vzťahoch, často dochádza k sociálnej izolácii nezamestnaných, dostavuje sa apatia, aj zdravotné ťažkosti. A často predstavuje tzv. spúšťač sociálno–patologických javov, či už ide rôzne závislosti, až po kriminalitu.

Eliminácia nezamestnanosti je jednou z najväčších výziev a významným faktorom, ktorý ovplyvňuje hospodársky rast a kvalitu života obyvateľstva. Zlepšenie prístupu ku vzdelaniu

a odborná príprava predstavujú kľúčové aspekty pri riešení zamestnanosti. Zvyšovanie kvalifikácie a nadobudnutie potrebných zručností posilňuje príležitosti uplatniť sa na trhu práce. Vzdelávacie programy by mali byť prispôbené potrebám trhu práce, aby zabezpečili zamestnateľnosť absolventov (Dirgová, 2017).

V nasledujúcej tabuľke uvedieme príklad časového harmonogramu tzv. ***preventívneho programu zameraného na riešenie nezamestnanosti:***

Krok 1	Identifikácia cieľovej skupiny s vysokou mierou dlhodobej nezamestnanosti. Zhromaždenie relevantných štatistických údajov.
Krok 2	Analýza získaných dát na identifikáciu hlavných problémov a výziev spojených s problémom nezamestnanosti.
Krok 3	Stanovenie konkrétnych cieľov pre riešenie problému nezamestnanosti. Definovanie merateľných ukazovateľov pre sledovanie úspešnosti plánu.
Krok 4	Stanovenie konkrétnych opatrení zameraných na zvýšenie zamestnanosti. Motivácia nezamestnaných k nájdeniu si zamestnania.
Krok 5	Vypracovanie podrobných plánov na rozvoj pracovných návykov, nadobudnutie požadovaných zručností, dovedenie, rekvalifikácia potencionálnej pracovnej sily.
Krok 6	Monitorovanie merateľných ukazovateľov a progresu programu pre zabezpečenie účinnosti a úspešnosti stanovených opatrení.
Krok 7	Hodnotenie výsledkov opatrení, identifikácia úspechov a výziev. Doplňenie potrebných úprav plánu na základe reálnych výsledkov.
Krok 8	Prezentácia výsledkov, diskusia a spätná väzba o dosiahnutom pokroku, stanovenie budúcich krokov.

Zdroj: vlastné spracovanie

Tento návrh preventívneho programu demonštruje postupné kroky zamerané na riešenie dlhodobej nezamestnanosti v rizikovej skupine. Sociálny pracovník má nezastupiteľnú úlohu pri komunikácii s klientmi, motivuje ich k aktívnemu prístupu pri riešení nezamestnanosti. Je žiaduce, aby preventívny program

zameraný na riešenie nezamestnanosti bol realistický

a orientovaný na konkrétne výsledky so stanovením konkrétneho cieľa a merateľných ukazovateľov.

Záver

Matoušek (2005) uvádza, že prevencia vo

vzťahu k sociálnej práci je súborom opatrení na predchádzanie sociálnemu zlyhaniu, ktoré ohrozuje základné hodnoty spoločnosti – ide napr. o kriminalitu, prostitúciu, toxikomániu, rasizmus, všetky formy násilia a pod.

Osobnosť sociálneho pracovníka sa odvíja od kvalitného vzdelania, sociálneho rozhl'adu, integrovaného súhrnu povahových črt, akými sú dôveryhodnosť, česnosť, spravodlivosť, pravdovravnosť, obetavosť, empatia a tolerancia a tiež od profesionálnych predpokladov a komunikačných zručností.

Aby mohol sociálny pracovník podať pomocnú ruku tým, ktorí to potrebujú, koncentrovať sa na ich problémy, byť nestranný, vedieť zdôrazniť pozitívne vlastnosti ľudí, ísť im príkladom, musí byť na túto prácu, ktorá je službou iným, vnútorne nastavený.

Podstatou individuality sociálneho pracovníka je jeho etický prístup a etická zodpovednosť

k práci, ktorý je zosumarizovaný v etickom kódexe sociálneho pracovníka (Schavel, 2008)

Najväčšími úspechmi pre sociálneho pracovníka je, ak zistí, že klient naozaj pochopil, že mu chceme dobre a musí vidieť, že je to dobré pre neho samotného. No najmä sám musí chcieť urobiť svoj život lepším (Bursová, 2010).

Použitá literatúra:

1. BURSOVA, J. 2010. Rizikový klient a sociálna práca. In: SMOTEK, M. Riziká sociálnej práce. Hradec Králové: Gaudeamus. 566 s. ISBN 978-80-7435-086-3.
2. DIRGOVÁ, Eva. 2017. *Fenomén nezamestnanosti v kontexte sociálnych aspektov*. Ružomberok: Verbum, 2017, 54 s. ISBN 9878-80-561-0455-2.
3. DIRGOVÁ, E. – KALANIN P. 2009. Poruchy správania ako forma deviantného správania. In: ŠLOSÁR, D. 2009. *Drogová prevencia v sociálnej práci*. Košice: Košický samosprávny kraj a Univerzita Pavla Jozefa Šafárika. 140 s. ISBN 978-80-970251-8-2.
4. HETTEŠ, M. – MATEJOVIČOVÁ, R. – ŠKORECOVÁ, O. 2015. *Sociálno-patologické javy a ich vplyv na život*. Zborník z odbornej konferencie. Bratislava: VŠZSP sv. Alžbety. 155 s. ISBN 978-80-8132-147-4
5. MÁTEL, A. – JANECHOVÁ, L. – ROMAN, L. (eds.) 2011. *Sociálna patológia a intervencia sociálnej práce*. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava: VŠZaSP sv. Alžbety. 464 s. ISBN 978-80-8132-018-7.

6. LEVICKÁ, J. 2003. Metódy sociálnej práce. Trnava: Vev. s. 122. ISBN 80-89074-38-3
  7. MÁTEL, A. – SCHAVEL, M. et al. 2011. Aplikovaná sociálna patológia v sociálnej práci. Bratislava : VŠ ZaSP sv. Alžbety. 442 s. ISBN 978-80-8132-009-5.
  8. MATOUŠEK, O. 2005. Sociálni práce v praxi. Praha: Vydavateľstvo Portál. 352 s. ISBN 80-7367-002-X.
  9. NEUHAUSER, F.: Diagnostika sociálnej patológie: Rousseau, Hegel, Marx a Durkheim . Cambridge University Press, 2022.
  10. ONDREJKOVIČ, P. et al. 2009. Sociálna patológia. Bratislava: vydavateľstvo Sav. 577 s. ISBN 978-80-224-1074-8.
  11. PAPADAKIS, N. a kol. Zamestnanosť/nezamestnanosť, vzdelanie a chudoba v gréckej mládeži v kontexte EÚ. International Journal of Educational Research 99, 2020.
  12. TOKÁROVÁ A. 2003. Sociálna práca. Prešov: Vydavateľstvo Akcent print. s. 572. ISBN 80-9683-675-7.
  13. SCHAVEL, M. A KOL. 2008 Sociálna prevencia. Bratislava: Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety. 267 s. ISBN 978-80-89271-22-1.
  14. STRIEŽENEC, Š. 2001. Úvod do sociálnej práce. Trnava: Tripsoft. 197 s. ISBN 8096829467.
-

Kontakt na autora:

Eva Dirgová

Vysoká škola zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety, n.o. Bratislava

Ústav bl.Z.G.Mallu Košice

E-mail: edirgovavssvalzbety@gmail.com